

İŞSİZLİK BÜYÜK ÖLÇÜDE ERKEKLERDE YAŞANAN İŞGÜCÜ ARTIŞI İLE İSTİHDAM KAYIPLARINDAN KAYNAKLANIYOR

Seyfettin Gürsel^{***}, Gökçe Uysal-Kolaşin^{**}
ve Mehmet Alper Dinçer^{*}

Yönetici Özeti

Global ekonomik krizin ve Türkiye'deki makroekonomik konjonktürün etkisi ile işsizlik hızla artıyor. Yükselen işsizlik rakamlarının ardında işgücü piyasasına yeni(den) giren kadınların etkisi dikkate değer. Buna karşılık istihdam rakamları bu kadınların bir kısmının iş bulabildiğini gösteriyor. Aralık 2007'den Aralık 2008'e erkeklerde işgücü 528 bin kişi artarken istihdam 160 bin kişi azalmıştır. Diğer taraftan işgücünde olan kadınların sayısı neredeyse 500 bin kişi artarken aynı zamanda istihdam edilen kadınların sayısı da 250 bin kişi artmıştır.

Bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla lise altı ve lise eğitim seviyelerine sahip erkeklerde istihdam düşerken, kadınlarda her eğitim seviyesinde istihdam artışı devam etmiştir. Erkeklerde lise altı ve lise eğitim seviyelerinde işsiz sayısında artışlar çarpıcıdır. Kadınların işgücü piyasasına katılımının artması tek başına işsizlik artışını açıklamaz. Eğitim seviyesi düşük erkeklerde istihdam kayıpları ve işsizlik artışı önemli boyuttadır.

Son bir yılda kadın işgücü yüzde 14 arttı

Global ekonomik krizin ve Türkiye'deki makroekonomik konjonktürün etkisi ile işsizlik hızla artıyor.¹ İşsizlerin sayısında ve işsizlik oranındaki artışın bir kısmı ek çalışan etkisi ile açıklanabilir. Özellikle kriz dönemlerinde hanehalkında çalışan bireylerin bir bölümü işlerini kaybetmekte, işgücüne yeni katılan gençlerin önemli bir bölümü iş bulamamakta, ve nihayet halen çalışan bireylerin bir bölümü de işlerini kaybetme riskiyle karşı karşıya olduklarını düşünmektedirler. Tüm bu nedenlerle pek çok hanede işgücüne katılmayan ama çalışabilir durumda olan bireyler hane halkı gelirindeki fiili ya da olası düşüşü telafi etmek için işgücü piyasasına girmekte, bir bölümü iş bulup çalışmaya başlarken, bir bölümü de işsiz olarak kayda geçmektedir. Bu olgunun işgücü piyasası göstergeleri üzerinde olan etkisi "ek çalışan etkisi" olarak adlandırılmaktadır.

Türkiye'de ek çalışan etkisi daha çok kadınlarda kendini gösteriyor. Bunun başlıca nedeni Türkiye'de kadınların işgücüne katılımının çok düşük olmasıdır. Çalışmayan ama çalışabilir çok sayıda kadının mevcudiyeti geniş bir potansiyel işgücü oluşturmakta ve kriz koşullarında güçlü bir "ek çalışan etkisi" yaratmaktadır. Nitekim, bu son krizde kadınların işgücüne katılımının hızla arttığını gözlemliyoruz.

Tablo 1'de (Grafik 1) her ay için 2007 ve 2008 tarım dışı işgücü rakamları ile yıllık değişim oranları verilmiştir. Görüldüğü gibi erkeklerin işgücüne seviyesindeki artış Ocak ile Aralık 2008 döneminde belirgin bir değişiklik göstermiyor. Buna karşılık, işgücündeki kadın sayısı aynı dönemde hızlanarak artıyor. Aralık 2007'den Aralık 2008'e geçen bir yıllık dönemde tarım dışı kadın işgücüne 499 bin kadın eklenmiş ve işgücü yüzde 14 artmıştır.

^{***} Prof. Dr. Seyfettin Gürsel, **betam**, Direktör, seyfettin.gursel@bahcesehir.edu.tr

^{**} Yrd. Doç. Dr. Gökçe Uysal-Kolaşin, **betam**, Direktör Yardımcısı, gokce.kolasin@bahcesehir.edu.tr

^{*} Mehmet Alper Dinçer, **betam**, Araştırmacı, alper.dincer@bahcesehir.edu.tr

¹ Bkz. **betam** Araştırma Notu #029: Durgunluk Derinleşiyor; İşsizlik Artıyor (<http://betem.bahcesehir.edu.tr>)

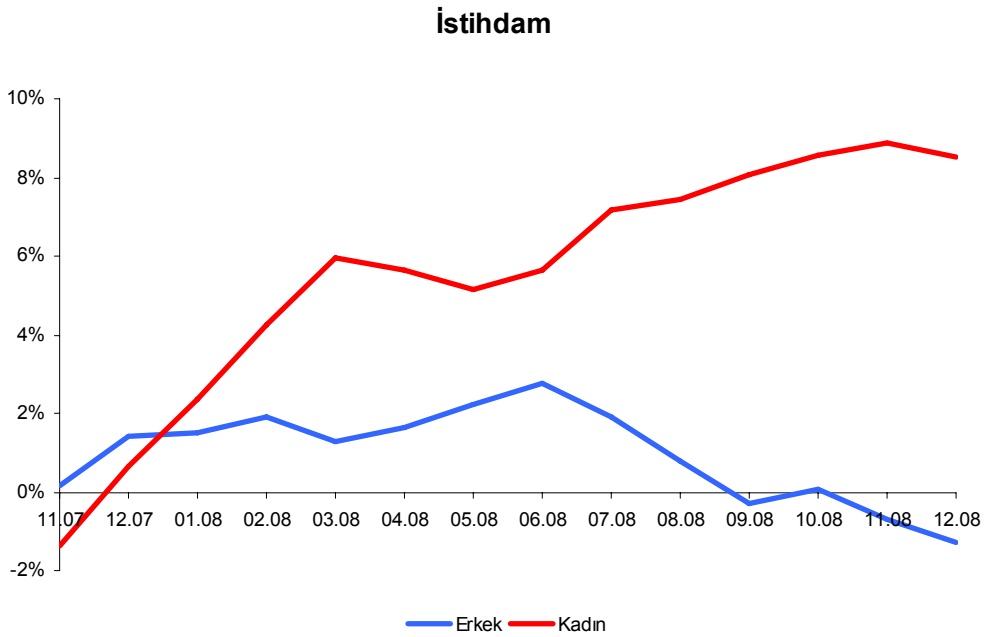
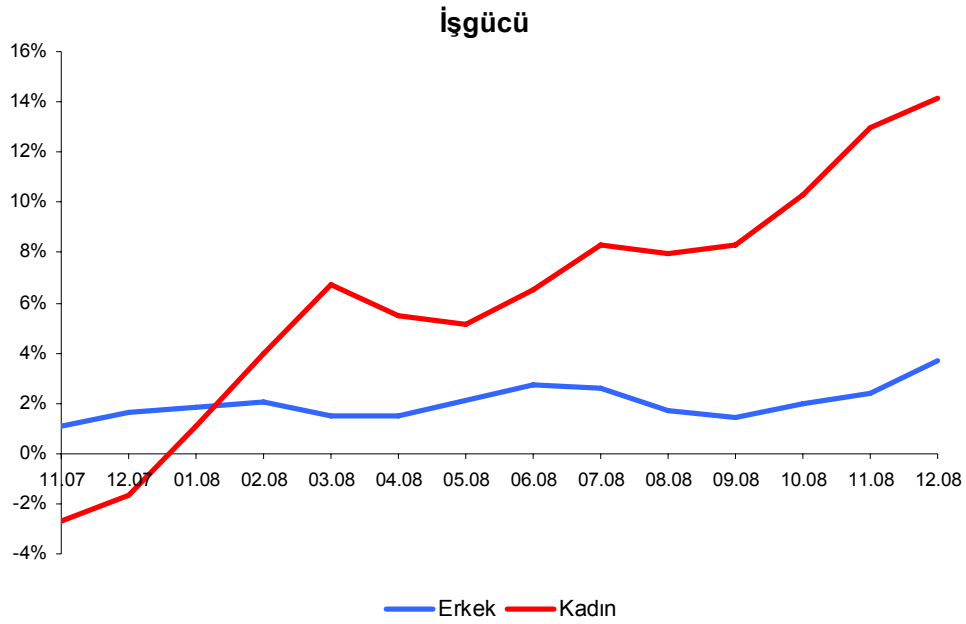
İşgücü piyasası rakamları incelenirken dikkat edilmesi gereken noktalar:

İşgücüne katılanlar iki grupta incelenebilir; istihdam edilenler ve işsizler. Türkiye gibi genç nüfusun yoğun olduğu ülkelerde, işgücü genç nüfusun katılımıyla her ay artmaktadır. İşgücünün arttığı piyasalarda istihdam artış ile işsizlik oranı da aynı anda gerçekleşebilir. Aşağıdaki eşitliklerde görüldüğü gibi istihdam edilenlerin sayısında bir artış işsizlik oranının paydasında bir artışa sebep olur. Ancak işsizlerin sayısının daha hızlı arttığı durumlarda hem pay hem payda artacak ve istihdam artışına rağmen işsizlik oranı artışı gözlemlenebilecektir.

İşgücü = İstihdam edilenler + İşsizler

İşsizlik oranı = İşsizler / (İstihdam edilenler + İşsizler)

Grafik 1: Tarım dışı işgücü ve istihdam (yıllık değişim)

Tablo 1 Tarım dışı işgücü

	Erkek			Kadın		
	2007	2008	Değişim	2007	2008	Değişim
Ocak	14.034.000	14.291.000	2%	3.570.000	3.609.000	1%
Şubat	14.009.000	14.293.000	2%	3.535.000	3.676.000	4%
Mart	14.077.000	14.287.000	1%	3.541.000	3.778.000	7%
Nisan	14.184.000	14.399.000	2%	3.565.000	3.761.000	5%
Mayıs	14.250.000	14.552.000	2%	3.599.000	3.785.000	5%
Haziran	14.336.000	14.730.000	3%	3.538.000	3.769.000	7%
Temmuz	14.470.000	14.844.000	3%	3.472.000	3.761.000	8%
Ağustos	14.560.000	14.805.000	2%	3.474.000	3.750.000	8%
Eylül	14.562.000	14.768.000	1%	3.503.000	3.795.000	8%
Ekim	14.490.000	14.779.000	2%	3.512.000	3.874.000	10%
Kasım	14.424.000	14.773.000	2%	3.487.000	3.940.000	13%
Aralık	14.332.000	14.860.000	4%	3.530.000	4.029.000	14%

Tablo 2 Tarım dışı istihdam

	Erkek			Kadın		
	2007	2008	Değişim	2007	2008	Değişim
Ocak	12.251.000	12.433.000	1%	2.934.000	3.003.000	2%
Şubat	12.146.000	12.378.000	2%	2.910.000	3.033.000	4%
Mart	12.345.000	12.501.000	1%	2.960.000	3.136.000	6%
Nisan	12.567.000	12.772.000	2%	2.984.000	3.152.000	6%
Mayıs	12.768.000	13.053.000	2%	3.034.000	3.191.000	5%
Haziran	12.859.000	13.213.000	3%	2.951.000	3.117.000	6%
Temmuz	13.009.000	13.256.000	2%	2.864.000	3.069.000	7%
Ağustos	13.060.000	13.162.000	1%	2.824.000	3.034.000	7%
Eylül	13.062.000	13.025.000	0%	2.837.000	3.066.000	8%
Ekim	12.940.000	12.946.000	0%	2.859.000	3.103.000	9%
Kasım	12.780.000	12.690.000	-1%	2.877.000	3.132.000	9%
Aralık	12.598.000	12.438.000	-1%	2.937.000	3.187.000	9%

Ocak 2008'den beri istihdamda olan kadınların sayısı artıyor

Artan işsizlikte işgücü piyasasına yeni(den) giren kadınların etkisi kuşkusuz mevcut. Ancak istihdam rakamları da bu kadınların bir bölümünün iş bulabildiğini gösteriyor. Tarım dışında istihdam edilenlerin yıllık değişimi Tablo 2'te verilmektedir. Kadın istihdamı ocak 2007'den itibaren yıllık olarak giderek yükselen bir tempoda artmıştır (Grafik 1).

Tarım dışı erkek istihdamı ise, Ağustos ayından itibaren (sanayi üretiminin yıllık bazda düşmeye başladığı dönem) gözle görülür ölçüde önce yavaşlamakta, ardından durağanlaşmakta ve sonunda istihdamda düşüş başlamaktadır (Grafik 2). Buna karşılık tarım dışı sektörlerde istihdam edilen kadınların sayısı özellikle Temmuz ayından itibaren büyük çapta artmıştır. Aralık 2008'de tarım dışı kadın istihdamının artış oranı yüzde 9'a yükselmiştir. Kriz dönemi için bu yoğunlukta istihdam artışı olağanüstüdür. Aralık ayında bir yıl öncesine kıyasla tarım dışı erkek istihdamında net iş kaybı 160 bini bulurken, aynı dönemde kadın istihdamı 259 bin artmıştır.

Özetlersek, Aralık 2007'den Aralık 2008'e erkek işgücü 528 bin kişi artmış, buna karşın istihdam 160 bin kişi düşmüştür. Diğer taraftan işgücünde olan kadınların sayısı neredeyse 500 bin kişi artarken istihdam edilen kadınların sayısı da 250 bin kişi artmıştır. Son bir yılda tarım dışı işsizlerdeki 937 bin artışın 688 bini erkeklerden 249 bini kadınlardan oluşmuştur.

İşsizlik artışının ana kaynağı eğitim seviyesi düşük erkekler

Kentlerde istihdam ve işsizlik rakamlarının eğitim seviyelerine göre ne gibi farklılıklar gösterdiğinin incelenmesi açıklayıcı olacaktır.

Aşağıdaki grafiklerde (Grafik 3-6) erkek ve kadın ayrımında, farklı eğitim seviyeleri için her bir ayın istihdam ve işsizlik rakamlarındaki yıllık değişim gösterilmektedir (örn. Aralık 2008 tarihi için Aralık 2008 ile Aralık 2007 arasındaki fark verilmektedir).

Bir önceki yılın aynı ayına kıyasla, kent istihdam seviyesi erkeklerde lise ve altı eğitim seviyelerinde düşmektedir. Kadınlarda ise her eğitim seviyesinde kent istihdam artışı devam etmektedir. Bu artış özellikle eğitimsiz (lise altı) ve yüksek eğitilmiş kadınlarda yoğunlaşmıştır. Krizden en az üniversite mezunlarının etkilendiği açıkça görülmektedir. En büyük istihdam artışı ile en düşük işsizlik artışı bu iki grupta görülüyor.

Eğitim seviyeleri itibarıyla yapılan analiz kriz sırasında özellikle vasıfsız erkeklerin işlerini kaybetmekte olduklarını gösteriyor. Vasıfsız işgücü arasında kayıt dışılığın yaygın olduğu dikkate alındığında, istihdam kayıplarının işten çıkarmanın maliyetinin sifıra yakın olduğu bu kesimde yoğunlaşması doğaldır.

Sonuç olarak son dönemlerde gözlemlenen işsizlik artışı sadece kadınların işgücü piyasasına katılımının artmasıyla açıklanamaz. İşgücüne katılan kadınların istihdamında kayda değer artışlar görülmektedir. Buna karşın, lise altı ve lise eğitim seviyesindeki erkeklerde istihdam azalışı ve işsizlik artışı, işgücü göstergelerindeki bozulmanın ana kaynağıdır. Nitekim, son bir yılda kentlerde kadın ve erkek toplam işsiz sayısı 581 bin artarken, lise altı ve lise eğitime sahip erkeklerde işsiz sayısı 362 bin (yüzde 62'si) artmıştır.

İşsizlik artsın veya artmasın, kadınların işgücüne katılımı desteklenmeli

Her ne kadar ek çalışan etkisiyle kadınların işgücüne katılımı kriz nedeniyle arttıysa da Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı yüzde 26,1 ile AB ülkelerine kıyasla çok düşük kalmaktadır. Tablo 3'teki rakamlara göre AB'nin en düşük oranına sahip İtalya'da bile kadınların yüzde 50,7'si işgücüne katılmaktadır. İşsizlik artışını açıklamak için kadınların işgücüne katılımını işaret etmek yerine Türkiye'de kadınların işgücüne katılımının orta ve uzun dönemde nasıl artırılacağına odaklanmak yerinde olacaktır. Türkiye'nin bu alanda uluslararası ortalamaya yaklaşmasının ekonomik ve sosyal her alanda olumlu etkileri olacaktır.

Tablo 3 İşgücüne katılım oranları (2007)

	Erkek	Kadın
İsveç	81,4	76,8
Danimarka	83,9	76,4
Norveç	81,6	75,9
Finlandiya	77,2	73,8
Hollanda	84,6	72,2
Almanya	81,8	70,1
İngiltere	82,2	69,0
Portekiz	79,4	68,8
Avusturya	81,7	67,8
Slovenya	75,8	66,6
Fransa	74,9	65,6
İrlanda	81,4	63,3
Bulgaristan	70,6	62,1
Çek Cumhuriyeti	78,1	61,5
İspanya	81,4	61,4
Belçika	73,6	60,4
Polonya	70,0	56,5
Hırvatistan	70,4	56,4
Romanya	70,1	56,0
Macaristan	69,0	55,1
Yunanistan	79,1	54,9
İtalya	74,4	50,7
Türkiye	74,4	26,1

Kaynak: Eurostat

Grafik 3-6: Kentte eğitime göre istihdam ve işsizler (Erkek, Kadın, yıllık değişim)

